

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

המדת ימים

HEMDAT YAMIM

פרשת השבוע מטות מסעי תשפ"ד

תורת חיים, יהושע בן נון ודוד המלך, ספרא וסייפא. חלק ד'
הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

וכאלו תאמר לא אניה תפילין מפני שאני עוסק בתורה? (חתי"ס)

קל וחומר שלא אומר, שלא אשתתף במצווה להגן על ארץ ישראל והעם היושב עליה, מפני צר הבאים להשמידם מתחת שמי השם.

יש שרצו להביא ראיה שמי שעוסק בתורה פטור ממלחמת מצוה מהסוגיא הבאה:

"אתיוה ליואב, דייניה. אמר ליה: מאי טעמא קטלתיה לאבנר? אמר ליה: ניזיל אבנר, מאי טעמא קטלתיה לעמשא? - אמר ליה: עמשא מורד במלכות הוה, דכתיב "וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל עֲמֶשָׁא הַזֶּזֶק לִי אֵת אִישׁ הַיְהוּדָה שְׁלֶשֶׁת יָמִים וְאַתָּה פֶּה עֲמֹד" וגו' "וַיִּלְךְ עֲמֶשָׁא לְהִזְעִיק אֶת הַיְהוּדָה וַיִּוָּחַר מִן הַמּוֹעֵד אֲשֶׁר יַעֲדוּ" (שמו"ב כ, ד - ה). אמר ליה: עמשא אכין ורקין דרש, אשכחינהו דפתיח להו במסכתא; אמר: כתיב "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנּוּ יוֹמֵת" יכול אפילו לדברי תורה - תלמוד לומר, "רַק חֵזֶק וְאַמֶּץ" (יהושע א, יח) אלא, ההוא גברא מורד במלכות הוה, דכתיב "וְהִשְׁמַעָה בָּאָה עַד יוֹאֵב כִּי יוֹאֵב נָטָה אַחֲרֵי אֲדֹנָיָה" (מלכים א' ב, כח) "סנהדרין דף מט ע"א).
נסביר בקיצור את הרקע והאירוע.

הסוגיא עוסקת בשלמה, שתבע בבית הדין שלו את יואב בן צרויה, על הריגת אבנר בן נר - שר צבא שאול ובנו איש בושת, ועל הריגת עמשא בן יתר שר הצבא של אבשלום, ועתה שר הצבא של דוד המלך.
הרקע למשפט זה הוא צוואתו של דוד לשלמה בנו, להרוג את יואב.

(במאמר מוסגר נעיר, שחז"ל לימדונו שהיו לציווי זה תוצאות מאוד עגומות לחייו של שלמה, מלכותו ותולדות עם ישראל).
כאמור, סעיף האישים הראשון כנגד יואב היה על הריגת אבנר. יואב טען שאי אפשר לדון אותו כרוצח, משום שהיה גואל הדם של עשהאל אחיו הצעיר. טענתו התקבלה והוא יצא זכאי בסעיף זה. בהתאם, הסוגיא עוברת לדון בהריגת עמשא. יואב טען להגנתו כי עמשא היה מורד במלכות דוד, מכיוון שלא גייס את הציבור למרות פקודת דוד, על כך היה חייב מיתה. היה צורך לגייס את צבא המילואים, כדי להפסיק את המרד של שבע בן בכרי. תומכיו של שבע בן בכרי המשיכו את דרכו של אבשלום, שמרד באביו דוד, בטענה שמותר וצריך לעבוד את הקב"ה בכל מקום ברחבי הארץ ולא רק בירושלים. כל מפעל חייו, לדורות, של דוד המלך עמד בסכנה. לכן, החובה, גם הלכתית, הייתה להרוג את שבע בן בכרי, וכך להפסיק את הפגיעה באחד משלש עשרה עיקרי האמונה - מלכות בית דוד וכל מה שהיא מסמלת. וז"ל הרמב"ם: "ומכלל היסוד הזה שאין מלך לישראל אלא מדוד ומזרע שלמה דוקא. וכל החולק בענין המשפחה הזו הרי זה כפר בד' ובדברי נביאיו" (הקדמה לפ' חלק עיקר יב).

הנביא מוסר לנו כי יואב פגש את עמשא במקום מיוחד: "הֵם עִם הָאֶבְרָם הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן וְעֲמֶשָׁא בָּא לְפָנָיִם" (שמו"ב כ, ח). שם בגבעון עמדה הבמה הגדולה, שהייתה אמורה לאבד את חשיבותה עם הפסקת העבודה בבמות, כפי שדוד הכריז. טענת סנגורו של עמשא הייתה: "אשכחינהו דפתיח להו במסכתא". עמשא התווכח עם החיילים בשאלה הלכתית: האם צריך לבנות את בית המקדש ולהפסיק להקריב בבמות אם לאו. מתנגדיו טענו שדרכו ההלכתית של דוד לא נכונה, ולכן הם לא חייבים להתגייס כנגד המרד. הם דרשו פסוקים מספר יהושע, שעל פיהם אסור היה לגייס את האנשים למטרה כזו, שלפי דעתם, היא נגד ההלכה, בלי כל קשר לשאלה האם הם לומדי תורה כדרך חיים חייבים בגיוס. המקור לטענה זו הוא הפסוק מספר יהושע, שצוטט לעיל, "רַק חֵזֶק וְאַמֶּץ" (שם). טענה זו לא התקבלה, יואב יצא זכאי על הריגת עמשא, והסיבה היחידה שבגללה שלמה היה יכול לגזור עליו דין מות, הייתה השותפות שלו במרד אדניהו.
נברר את טענתם לעומק.

לאחר חטא "מי מריבה", ביקש משה רבנו מהקב"ה: "יִפְקֹד יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵי הַרוּחַת לְכָל בֶּשֶׂר אִישׁ עַל הָעֵדָה" (במדבר כז, טו - כב). אכן, לאחר מות משה רבנו, יהושע בן נון - תלמידו, קיבל את כל סמכויותיו. הקב"ה התגלה ליהושע וציוה עליו: "מִשָּׁה עֲבָדִי מֵת וְעַתָּה קוּם עֲבֹר אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה אֲתָה וְכָל הָעָם הַזֶּה אֶל הָאָרֶץ אֲשֶׁר אָנֹכִי נֹתֵן לָהֶם לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל: כָּל מְקוֹם אֲשֶׁר תִּדְרֹךְ פֶּה וְגִלְגָּם בּוֹ לָכֶם נִתְּתִי כְּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל מֹשֶׁה: ... לֹא יִתְצַב אִישׁ לְפָנַיךָ כִּי יִמִּי תִיִּיךְ ... רַק חֵזֶק וְאַמֶּץ מְאֹד לְשָׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוְּךָ מֹשֶׁה עֲבָדִי אֶל תְּסוּר מִמֶּנּוּ יָמִין וּשְׂמֹאל לְמַעַן תִּשְׁכִּיל כְּכֹל אֲשֶׁר תִּלְךְ: לֹא יִמוּשׁ סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה מִפִּיךָ וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמֹר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אֲזוֹ תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכֶיךָ וְאֲזוֹ תִּשְׁכִּיל" (יהושע א, ב - ג).

יהושע הפנים את הדברים והודיע לעם להתכונן למלחמת המצווה של כיבוש הארץ, מלחמה שהוא יעמוד בראשה: "אַתֶּם עֲבָרִים אֶת הַיַּרְדֵּן הַזֶּה לְבוֹא לְרִשֵּׁת אֶת הָאָרֶץ אֲשֶׁר יְקֹנֶךָ אֱלֹהֵיכֶם נֹתֵן לָכֶם לְרִשְׁתָּהּ" (שם יא).

הוא גם מזכיר לשנים וחצי השבטים את ההתחייבות שלהם: "וְאַתֶּם תִּעְבְּרוּ חֲמִשִּׁים לְפָנַי אַחֲיֵיכֶם כָּל גְּבוּרֵי הַחֵיל וְעֲזַרְתֶּם אוֹתָם" (שם יד). העם קיבל על עצמו את מנהיגותו והכריז, יש לך סמכות של מלך ושלטון! "כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִמְרָה אֶת פִּיךָ וְלֹא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרֶיךָ לְכָל אֲשֶׁר תִּצְוֶנּוּ יוֹמֵת רַק חֵזֶק וְאַמֶּץ" (שם יח).

הסמכות לגיוס אנשים מלחמה נתונה בידי המלך, בוודאי במלחמת מצווה של כיבוש הארץ, קל וחומר במלחמת מצווה של "עזרת ישראל מידי צר. לא עולה על הדעת שבזמן שאויבי ישראל מתנפלים עליו, רוצחים באכזריות, אונסים ופוגעים בכולם, מטף ועד

זקנים, תהיה קבוצה, חשובה ככל שתהיה, שתכריז: אנחנו לא מתגייסים ונלחמים כי אנו לומדים תורה. האם אחד מהם היה עומד מנגד אם, ר"ל, מישהי ממשפחתו הייתה מותקפת בידי אנס, בטענה שהוא פטור מלהצילה כי הוא לומד תורה? הרי בתורה שהוא לומד, כתוב ומפורש: "לא תַעֲמֵד עַל דַּם רֵעֶךָ אֲנִי יִקְרָךְ" (ויקרא יט, טז). האם יעלה על הדעת שכשעם ישראל מותקף באכזריות, ויש מצב של פיקוח נפש פרטי ולאומי, מישהו יקום ויאמר אני אצטרף להצלת הנפשות רק כשאסיים ללמוד?! המילית רַק, נוספה לדברי עם ישראל: "יכול אפילו לדברי תורה - תלמוד לומר, 'רַק תִּזְק וְאֶמְצָא'" רק למקרה שהשלטון יצווה את אזרחיו לפעול כנגד ההלכה, כגון לעבור על אחת המצוות. האם יש כאן פטור מגיוס לתלמידי חכמים? ברור שלא! למלחמת מצווה כולם יוצאים!

בשבוע הבא נסביר את פשר הפסוק: "לא ימוש ספר התורה הזה מפיך והגית בו יומם וְלַיְלָה" בנוגע ליהושע בן נון המנהיג, ובנוגע לכל אדם מישראל.

גם בימים טרופים אלה, נשמור על אחדותנו, נאהב כל יהודי באשר הוא, נמשיך להילחם באויבינו ולנצחם מכל ובכל הבחינות, נתפלל לנחמה לכל המשפחות השכולות (כמובן גם בני בריתנו שאינם יהודים), נתפלל לשובם של כל החטופים ולהחלמת כל הפצועים בקרוב.

[\(לשיעורי הרב יוסף כרמל ביוטיוב\)](#)

לְעֵי לֹוִי זְשֵׁמַת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד

הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב	פרופ' ישראל אהרוני י"ד בכסלו תשפ"ג	מר משה וסרצוג כ' בתשרי תשפ"א	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א
מר שמואל וגבי אסתר שמש י"ז בסיוון / כ' באב	הרב שלמה מרזל י' באייר תשע"א	הרב ראובן וחיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
הרב אשר וגבי סוזן וסרטיל ט"ז בכסלו / אלול תש"ף	ר' מאיר וגבי שרה ברכפלד (שרה - ט"ז בטבת תש"ף)	הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	מר יצחק וגבי נעמי טרשנסקי כ"ח באדר תשפ"א / י"ד אדר ב' תשפ"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
ר' אליהו כרמל וגבי מלכה טויבע כרמל י"ח באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט	ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	הרב ראובן וחיה לאה אברמן כ"ז בניסן תשפ"ב	מר זליג וגבי שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד	בלחה בת ישראל מרמורש ז"ל א' מנחם אב תשפ"א	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד
גבי ג'ולי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב	גבי מירה קושיצקי נלב"ע כ"ב בסיוון תשפ"ג	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה	מר אלישע בן רבקה וגבי שושנה בת שרה	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד

ארץ חמדה, ע"ר Eretz Hemdah

רח' ברוריה 2, ירושלים 91080 2 Bruriya St., Jerusalem
Tel: 02-5371485 WWW.ERETZHEMDAH.ORG info@eretzhemdah.org

חֶמְדַּת הַשַּׁבָּת

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית "מורנו" מבית 'ארץ חמדה'

פתיחת קופסאות שימורים בשבת – חלק ב

בשבוע שעבר התחלנו ללמוד את סוגיית פתיחת אריזות בשבת.

כאמור, הדברים נידונו **במורנו הלכות שבת יחידה 55**. בשבוע שעבר כתבנו את יסודות הדין, ובטור זה נתייחס לדיון הלכה למעשה.

עמדנו על המחלוקת אם היתר סתירת הכלים כדי להוציא את תכנן מתייחס לכלים רעועים בלבד (כשיטת השו"ע והרמ"א) או שהותר ביחס לכל כלי (גר"א, ערוך השלחן והרב עובדיה).

בגמרא (מסכת שבת קמו ע"א) מבואר שאסור לפתוח בכלי פתח העשוי להכניס ולהוציא. החזון איש מסביר שכך מגדירים את היחס שלנו לכלי. בהגדרה, כלי הוא חפץ רב-פעמי, שמשתמשים בו מספר פעמים. פתיחת פתח שנועד לריקון בלבד משמעותו שאין זה 'כלי', אלא רק מיכל איחסון שנועד לריקון צריכת התוכן שבו.

מכאן נעבור להגדרת קופסאות השימורים.

מחלוקת הפוסקים ביחס לקופסאות השימורים אינה מחלוקת כיצד לפסוק בסוגיה, אלא חלקו כיצד להגדיר את קופסאות השימורים:

החזון איש אומר שכאשר אוטמים את קופסת השימורים היא **מפסיקה להיות 'כלי'**, שהרי אז אין יכולת להשתמש בה. פתיחת הקופסא מתקנת אותה ומשיבה לה את תכונת ה'כלי' שלה.

לכאורה עולה מכך קולא משמעותית: גם השיטות האוסרות לסתור ולהרוס כלים, אמרו את זה ביחס לכלים. אך אם קופסת השימורים אינה 'כלי', אין הצדקה לאסור את הריסת הכלי!

מצד שני, ההיתר יהיה רק אם הכלי אכן התקלקל. החזון איש מצביע על שתי סיבות לאסור את הפתיחה באופן שאינו מקלקל את קופסת השימורים:

- א. פעמים רבות שומרים על קופסת השימורים לטווח ארוך. אם כך, הפתח נעשה להכניס ולהוציא. המשמעות היא שלוקחים משהו שאינו כלי והופכים אותו לכלי עם פתח יפה.
 - ב. גם אם אין כוונה לשמור את קופסת השימורים לטווח הארוך, יש גזירה האוסרת לפתוח פתח שעלול להיות פתח יפה' (כלשון הגמרא). עצם הפתיחה עשויה להאסר גם אם אין כל כוונה להשתמש בכלי מעבר לריקון הכלי.
- לאור זאת, החזון איש מתיר לעשות אחד משני דברים:
1. לפגוע בקופסא באופן שגם כאשר היא תפתח היא לא תהיה יכלי.
 2. לפתוח ולרוקן את הקופסא לחלוטין מיידי.

הגרש"ז? אומר שהגדרת קופסת השימורים תלויה ביחס של האנשים אליה. אם האנשים מתכוונים לשמור את הכלי ולהשתמש בו בשימוש חוזר, דינו ככלי. אך ככל והחברה מתייחסת לקופסאות שימורים ככלים שמטרתם לריקון, לשימוש חד פעמי, דינם כמוסתקי.

המשמעות היא שכל כלי שמוגדר כמוסתקי אין איסור, לא לפתוח אותו בצורה מסודרת וגם לא לסתור אותו.

התהילה לדוד מגדיר את **קופסת השימורים הסגורה ככלי טוב**: צא וראה, כל עוד הקופסא סגורה, חיילינו מסוגלים לטלטל אותה בכל העולם. כל מהות קופסאות השימורים היא לייצר כלים שניתן לטלטל כך. אם כך, פתיחת הכלי היא סתירה ופגיעה בכלי, שכן הפתיחה הזאת הורסת את היכולת הזאת. לשיטתו, אם כך, אין שום פתרון – פתיחת הכלי כרגיל או נקיבתו מכיוונים רבים, כך או כך יהיה בפעולה זו סתירה לכלי החזק הזה.

המנוחת אהבה מסכים אם דברי התהלה לדוד. גם אם אנשים רגילים לזרוק אותו אחרי השימוש, כרגע הכלי משמש את ייעודו, לשאת את תכולתו בצורה יעילה ובטוחה. לכן יש לראות בו כלי טוב, שאסור לסותרו. מצד שני, הוא גם אוסר גם לפתוח לה פתח יפה. לשיטתו מותר לפתוח את קופסת השימורים רק בעזרת פתח שאינו פתח הראוי להכניס ולהוציא.

הרב עובדיה מסכים עקרונית להגדרה הזו, אך פוסק שמותר לסתור כלים טובים בשבת כדי להגיע לתכולתם (כפי שלמדנו בשבוע הקודם). לכן הוא מתיר לפתוח את קופסאות השימורים באיזו דרך שירצה (ואם יש יכולת ישנה עדיפות לפתוח את הקופסא לפני השבת). וכך מנהג העולם.

ארץ חמדה – קישור לשיעורי "מורנו" ביוטיוב

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה, בתוך שאר חולי עם ישראל:					
ניר רפאל בן רחל ברכה	חנה בת אוריה	טל שאול בן יפה	מיכאל אלכסנדר אברהם בן שרה מלכה	משה בן רחל	דוד בן רחל
רות צפורה בת חנה	נטע בת מלכה	הילל בן תמר שפרה	חווה ראנלה בת פיילא	ליפשה	חיים מרדכי פרץ בן אסתר מילכה
הילה צפנת בת שרה טובה	שלומית בת לאה	מינדה לאה בת ליפשה	עודד בן חיה	ישי בן מרים	יאיר ידידיה בן מיכל בינה
עובדיה בן אסתר מלכה	נעם בן שלומית	רבקה בת שרה בלה	ניר יצחק רפאל בן יפה		
ר' יצחק בן בריינדל גיטה					

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"ז)

New Jersey, USA

ניו ג'רסי, ארה"ב
שבט תשס"ט

אשה ששכחה לעשות בדיקה ביום השביעי, טבילתה

שאלה

נשאלתי לגבי אשה שעשתה הפסק בטהרה וספרה שבעה נקיים, וכל יום עשתה בדיקה, אך ביום השביעי שכחה לבדוק לגמרי, לא בבוקר ולא לפנות ערב. היא נזכרה ממש לפני טבילתה, בהיותה במקווה במוצאי היום השביעי, זמן רב לאחר צאת הכוכבים (אפילו לר"ת).

הגם שבשו"ת "חתם סופר" (יו"ד סי' קעח) דן במקרה דומה והעלה שאין להחמיר כאשר כבר טבלה ולנה אצל בעלה. עיי"ש. אך מה הדין כאשר טבלה ועדיין לא לנה אצל בעלה, אלא באה לשאול אם טבילתה הועילה? האם נצריכה לטבול שנית מחר, או שנקל עבורה?

תשובה

מעיקר הדין צריכה האשה לבדוק כל ימי השבעה נקיים, בוקר וערב. בדיעבד יכולה האשה לסמוך על בדיקת ראשון ושביעי לימי הנקיים¹. אשה שבדקה כל ימי הנקיים ובשביעי לימי הספירה לא בדקה, והלכה למקווה וטבלה אחרי זמן צאת הכוכבים לר"ת, ועוד לא התייחדה עם בעלה – לכתחילה² יש להצריכה לספור יום נוסף, ולבדוק בו בוקר וערב, ולטבול בצאתו, ובכך היום השני יחשב כיום הראשון והיום הנוסף (השמיני לתחילת ספירתה) יחשב כיום השביעי לשבעה נקיים.

אמנם אם הצטרף למקרה הנ"ל פרט שיש בו משום שעת הדחק ואפי' קטנה יש לשאול מורה הוראה ועל מורה ההוראה לשקול היטב מה יקרא שעת הדחק לצורך עניין זה.³ כמו כן, יש מקום להקל אם יש בעיות של דימומים ופצעים באותו מקום⁴, או אם בדקה לפני צאת הכוכבים לר"ת⁵, וכן אם ספירת הנקיים היא לאחר ראיית כתם⁶. כמו שכתבת, אם שימשה אחר הטבילה – יש להקל שאינה צריכה לספור יום נוסף ולטבול שוב⁷.

¹ יסוד דין זה נלמד מהגמרא על המשנה (נדה סח ע"ב): "הזב והזבה שבדקו עצמן ביום ראשון ומצאו טהור, וביום השביעי ומצאו טהור, ושאר ימים שבינתים לא בדקו – ר' אליעזר אומר, הרי הן בחזקת טהרה; ר' יהושע אומר, אין להם אלא יום ראשון ויום שביעי בלבד; ר' עקיבא אומר, אין להם אלא יום ז' בלבד". בגמרא (שם) נפסקה הלכה כר' אליעזר: "וגרסינן התם, איבעיא להו הזב והזבה שבדקו עצמן יום ראשון ויום שמיני ומצאו טהור ושאר ימים לא בדקו, לר"א מהו? תחלתן וסופן בעינן, והכא תחלתן איכא סופן ליכא, או דילמא תחלתן אע"פ שאין סופן? רב אמר תחלתן אע"פ שאין סופן, ור' חנינא אמר תחלתן וסופן בעינן, והכא תחלתן איכא סופן ליכא, ואי"ל ר' ירמיה בר אבא לרב ששת, דלרב ה"ה סופן אע"פ שאין תחלתן, מהו דתימא תחלתן הוא, דאמרין אוקמינהו אחזקת טהרה, אבל סופן אע"פ שאין תחלתן לא, קמ"ל" – הרמב"ם (איסורי ביאה פרק ו הל' כא-כב), הרשב"א (י"בעלי הנפש" שער הספירה והבדיקה), הר"ז"ה והרמב"ן (נדה פרק ב הל' ד-ה), ס' חפץ (הובא בסמ"ג ס"י קיא דף כב ע"ב), הרשב"א בתה"א (בית ז שער ה), הרא"ה ב"בדק הבית" (דקפ"ג ע"א), המאירי (נדה עמ' שו), הר"ן בח"י (נדה טט), רבנו ירוחם (נתיב כו דף רכא ע"ד), הי"צדה לדרך" (מאמר ג כלל ה' פרק ז), ה"אור זרוע" (סי' שמא), הרא"ש בפסקיו (פרק י סי' ה), הרשב"א הטור (סי' קצו), והר"א ממיץ בסי' "יראים" (סי' קצב) – כולם סבורים שהלכה כרב, שסופן אף-על-פי שאין תחלתן, אולם בספר "התרומה" (סי' פח) העלה במסקנתו שאף בדיעבד יש להקפיד על בדיקת יום ראשון ושביעי, מלבד ההפסק בטהרה שלפני כן. וכן כתב הסמ"ג (סי' קיא דף כב ע"ד), שאף-על-פי שבסי' פוסק שרב ור' חנינא הלכה כרב, מאחר שאין זה פסק מבורר ראוי להחמיר בזה כר' חנינא, דבעינן תחלתן וסופן, שלא יהא יותר מחמישה ימים בין בדיקה לבדיקה, מלבד יום שפסקה בטהרה, עיי"ש. וכן כתב בספר הרוקח (סי' שיז עמ' ר). וכן כתב הגמ"י (ספ"ו מהא"ב) בשם ר' שמחה. ועיין עוד בספר ה"אשכול" (א עמ' קח), שכתב שיש מן החכמים שכתבו שראוי להחמיר כר' חנינא, דבעי תחלתן וסופן, הילכך אין להתיר אפילו בדיעבד אם לא בדקה ביום ראשון ושביעי, והכי מסתבר. עיי"ש. ובתוספות (נדה ז ע"ב ד"ה ר' אליעזר): "מכאן נראה אשה שספרה ז"נ ובדקה ביום ראשון ושביעי ומצאה טהורה דחשיב ספירה, ודוקא יום שביעי אבל יום שמיני לא. ומיהו לכתחלה צריכה לבדוק בכל יום". ומשמע מפשט לשונם שכוונתם לפסוק כר' חנינא, דבעינן תחלתן וסופן. וכן כתב הרש"ש שם. וכן מבואר בביאורי הגר"א (סי' קצו ס"ק טו). אך ה"אור שמח" (ספ"ו מהא"ב) פירש אחרת את דבריהם, עיי"ש.

מרו' היבית יוסף" (סי' קצו) הביא את סברת הרמב"ם, הראב"ד, הר"ז"ה, הרשב"א והרא"ש, שפוסקים כרב, דסופן אף-על-פי שאין תחלתן, ולעומתם דברי הסה"ת וסמ"ג והגמ"י בשם ר' שמחה להחמיר כר' חנינא, ושהסמ"ק כתב לגמגם על מסקנת הסמ"ג בזה, וסיים: "כיון דכל הני רבוותא מספקא להו אין להקל בדבר שהוא ספק איסור כרת". וכן כתב מרן בשו"ע (סי' קצו סעי' ד): "בכל יום מז' ימי הספירה צריכה לבדוק לכתחלה פעמים בכל יום, אחת שחרית ואחת סמוך לבין השמשות, ואם לא בדקה בכל השבעה אלא פעם אחת, לא שנה בדקה ביום ראשון או ביום שביעי או באחד מהאמצעים. מאחר שבדקה ביום שקודם הז"נ ומצאה טהורה – עלו לה, אבל אם לא בדקה בכל הז' וביום השמיני בדקה ומצאה טהורה – אין לה אלא יום ח' בלבד ומשלמת עליו. וי"א שצריך שתבדוק ביום ראשון מהשבעה וביום השביעי, ואין להקל". הנה מבואר שלדעת מרן יש להחמיר כדברי הסוברים שתחילתן וסופן לעיכובא. וכמו שסיים בשו"ע שאין להקל, ולא שייך כאן סתם "וי"א הלכה כסתם", מאחר שהכריע לבסוף שאין להקל. וכן כתב הש"ך (סי' קצב ס"ק ב).

נמצאו למדים שרוב הפוסקים הראשונים ככולם סברו כדעת רב, שתחילת או סופן בעינן, ובשו"ע מכריע כדעת החולקים ופוסקים כרב חנינא, שתחילתן וסופן בעינן. ועיין בשו"ת "רב פעלים" (ב יו"ד סי' טז), כמה צער נצטער אותו צדיק על מנהג רוב המשפחות בעירו בגדאד, שמלבד הפסק בטהרה לא היו בודקות אלא בראשון לז"נ או בשביעי, וכתב: "ונצטערתי ע"ז, כי לא ידעתי אם יש להם אפילו סמך קל להעלים עין מזה ולשתוק, כי לפעמים יזדמן שנשים באות לשאול בענין נדה או טבילה, ומתוך דבריהן יוודע למורה הוראה שטבלו ע"י בדיקת יום א' בלבד", והביא דברי הגאון "בית דוד" טעביל (סי' ב) והגאון "חסד לאברהם" (סי' מח), הנ"ל שרוב הפוסקים סברו כרב, דסופן אע"פ שאין תחלתן וכו', וסיים: "שלפ"ז מצאנו סמך לנשים שדרכן בכך וכו', ומי"מ צריך המורה להזהירן תמיד שלא ימשיכו לעשות כן ולעבור ע"ד מרן שקבלנו הוראותיו".

² עיינו באריכות בדבריו של ה"רב פעלים" (יו"ד סי' יז), שמדבריו נשמע שלשעת הדחק צריך המתנת כמה ימים, ולא רק יום אחד. ³ שכן כתב ה"דגול מרבבה" (גליון שו"ע סי' קצו), שגם אם נסבור כדעת הסמ"ג שצריך בדיקת ראשון ושביעי, ושאכן על-פי דבריו החמיר השו"ע, עדיין ניתן לבאר בדעת הסמ"ג שצריך שתי בדיקות, שלא יהא ביניהם יותר מחמישה ימים. ו"השואל ומשיב" (דברי שאול יוסף דעת על יו"ד דף צז ע"ב) ו"ערוך השולחן" (סי' קצו סעי' כה) נקטו כך להלכה, ואמנם להלכתא קשה לסמוך על דעה זו, שכן רוב האחרונים חלקו על דבריו, וגם ה"דגול מרבבה" עצמו חזר בו בתשובותיו ב"נודע ביהודה", ואף נימק זאת היטב, אבל בהצטרף שעת הדחק ואפילו קטנה, נראה שניתן לסמוך על בדיקת ימים ראשונים, ואין צריך להגיע לשעת דחק ממש, שאז מספיקה אפילו בדיקה אחת, ראשון או שביעי, כאמור לעיל בהערה 1. אם היה קינוח ביום השביעי, יכול הקינוח להיחשב כבדיקה בשעת הדחק (על-פי הוראת הראשון לציון הגר"מ אליהו, עיין ב"נודע ביהודה" מהדורה קמא יו"ד סי' מו).

⁴ כדעת "ערוך השולחן" (סי' קצו סעיפים כה, כו), שתמה בדעת מר"ן מדוע לא פסק כרוב הפוסקים, ולבסוף מסיק כדעת השו"ע: "ולכן, אף שבדאי חלילה לנו לסור מדי רבינו הבי"ש שכי' שאין להקל, אמנם בזמנינו שיש הרבה נשים שיש להם חבורות ופצעים בתוך חדרי בטנם, והבדיקות קשות להן מאד, יש להורות להן כעיקר הדין, שתהיה לה בדיקה אחת בכל שבעת הימים, מלבד ההפסק בטהרה, וכן מורין הלכה למעשה, וכ"כ גדולי האחרוני בתשו"י. וכ"מ מהסד"ט (ס"ק יח)". וכן כתב ה"צמח צדק" (מליואוויטש) (יו"ד סי' קכג אות ג), שדבריו הובאו באחרונים

⁵ עיין ב"שבט הלוי" (נדה עמ' רפח אות טו) וב"טהרת הבית" (עמ' שטו). ⁶ כן כתב הרב עובדיה יוסף ב"טהרת הבית" (עמ' שיג) ובשו"ת "יביע אומר" (יו"ד ח"ה סי' טז): "ומיהו נ"ל שבראתה כתם כגריס ועוד בלא הרגשה, והפסיקה בטהרה וספרה ז"נ, ולא בדקה ביום הראשון ובדקה ביום שביעי בלבד, יכולה לטבול ולהטהר לבעלה, דהו"ל דיעבד, ואין להחמיר עליה להצריכה לספור עוד ששה ימים, שהואיל וכל דין כתמים דרבנן, וליכא סרך כרת בהם, ויש לנו ס"ס להקל, שמא הלכה כרוה"פ שפסקו כרב, ואת"ל כד' המחמירים, שמא בזה"י שכל ספירת ז"נ מדרבנן ממנהג בנות ישראל, יש להקל בבדיקה של יום א'. ויש לצרף לסניף דברי הגליא מסכת" (יו"ד סי' ד, דף צ ע"ד), שחומרת בנות ישראל לספור ז"נ לא הוי מתקנת חכמים, רק בנות ישראל החמירו כן על עצמן. ובכ"מ שיש צד להקל יש להקל, ובקל נפטרין הימנה. עיי"ש. ואע"ג דרבים לוחמים, מ"מ סניף מיהא הוי להקל בני"ד בכתם. ומרן הש"ע מיירי בראיית דם בהרגשה ולא בכתמים. וזה ברור לפע"ד להלכה ולמעשה". ⁷ בשו"ת "יועץ משה" (יו"ד סי' סד) העיר על "מה שכתב מרן בש"ע שאין להקל, והאחרונים שכתבו דהיינו דלכתחלה אין להקל, אבל בדיעבד וכן בשעת הדחק יש להקל. ועי' ב"י (סי' קצב)". ובשו"ת "יביע אומר" (ה יו"ד סי' טז) סתר דבריו, ומסיק שרק בשעת הדחק יש להקל, ולא בדיעבד, והוכיח כן מדעת מרן, שלכתחילה הצריך בדיקת כל יום ובדיעבד הקל בראשון ושביעי, ועל כורחך שאם לא

בדקה בראשון ושביעי, הרי שגם בדיעבד לא יצאה, ולכן הקל הרב עובדיה יוסף רק בשעת הדחק ולא בדיעבד, וכן כתב בשו"ת "ערוגת הבושם" (יו"ד סי' קסט). וכתב עוד שם הרב עובדיה יוסף "אבל בטבלה בלבד אין להקל, אא"כ טבלה ושמשה עם בעלה, שאז יש להקל", וכמבואר בשו"ת "חתם סופר" (יו"ד סי' קעח): "שהואיל והרמב"ם והראב"ד והרמב"ן והר"ז והרשב"א והרא"ה והרא"ש והטור כולם פסקו פה אחד כדעת רב, דסופו אע"פ שאין תחלתו, אך הראב"ן וסה"ת וסמ"ג מספקא להו דילמא הלכה כר' חנינא דבעינן תחלתו וסופו, והרב ב"י כתב שאין להקל נגדם באיסור כרת, מ"מ נ"ל דבדיעבד שכבר לנה אצל בעלה לא שבקינן ודאן של רוה"פ הנ"ל מפני ספקן של המחמירים, ומיהו בבדקה באמצען בלבד שהר"ז והרא"ה נלוו לדי' האוסרים, וגם הרשב"א בתה"א מסיק להחמיר בודאי, דחזי לאצטרופי להחמיר אפילו בדיעבד". ואומר על זה הרב עובדיה יוסף: "לפע"ד גם בבדקה באמצע יש להקל בדיעבד שטבלה ולנה אצל בעלה, משום דאיכא ס"ס לקולא, שכל דין ז"י בזה"ז ממנהג בנות ישראל, וכמו שסיים הר"ז, וכ"כ האו"ז, וכנ"ל. ומה גם שאף להסה"ת אין החומרא בזה אלא מדרבנן. ועכ"פ בטבלה לבד יש להחמיר. וכן מתבאר עוד מד' כמה אחרונים, וכ"כ בס' טהרת ישראל". וכן כתב בפירוש "שבט הלוי" (נדה סי' קצו סעי' ד אות ט), שבטבלה לבד לא מספיק כדי להגדיר זאת כשעת הדחק. ואמנם מצינו בשו"ת "דברי יציב" (יו"ד סי' ק) שהקל בנדון דידן, והצריך בדיקת שמיני בלבד לפני טבילתה כדי להחזיקה בטהרתה, ולא חייב להמתין יום נוסף; אבל נראה שלא שבקינן דעת ה"חתם סופר", שהקל דווקא אם לנה אצל בעלה, וכן למדו הרב עובדיה ו"שבט הלוי". וביסוד החילוק אם שימשה עם בעלה כבר יש לומר, כפי שראינו בגמרא בנדה (יב), וכן הוא להלכה (שו"ע יו"ד סי' קפד סעי' א), שהאשה לא תרבה לבדוק לפני ואחרי תשמיש כדי שלא יהא לבו נוקפו ויחוש שמא היתה טמאה בתשמיש, לכן כיוון שפוסקים רבים פוסקים שלא בעינן תחילתו וסופו, הרי שאם שימשה הקלנו שלא להצריכה לחוש גם אם לא בדקה, שלא יהא לבם נוקפם שמא שימשו בטמאה, אבל אם רק טבלה – הרי שאין בזה כדי לחוש ולהגדיר זאת כשעת הדחק.

ארץ חמדה – קישור לשו"ת במראה הבזק באתר

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ
הרב ישראל רוזן

<p>לעיין שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלביע סיון תשע"ט</p>	<p>לעיין רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג</p>	<p>לעיין גב' לוריין הופמן ז"ל</p>	<p>לעיין חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלביע ז' בתשרי תשע"ה</p>	<p>לעיין סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלביע כ"ד בחשוון תשע"ח</p>
--	--	---	---	--

לעיין הנופלים במערכה על הגנת המולדת היי"ד

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביזור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פיסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד. זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

לרכישה